

Műhelybeszélgetés a tolmácsoláskutatás múltjáról és jelenéről

Szabó Csilla

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Idegen Nyelvi Központ

E-mail: szabo.csilla@gtk.bme.hu

<https://orcid.org/0000-0003-4094-9651>

Bakti Mária

Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

E-mail: bakt.maria@szte.hu

<https://orcid.org/0000-0002-4304-6805>

Eszenyi Réka

ELTE BTK Nyelvi Közvetítés Intézete, Fordító- és Tolmácsoló Tanszék

E-mail: eszenyi.reka@btk.elte.hu

<https://orcid.org/0000-0003-2194-7562>

Seresi Márta

ELTE BTK Nyelvi közvetítés Intézete, Fordító- és Tolmácsoló Tanszék

E-mail: seresi.marta@btk.elte.hu

<https://orcid.org/0000-0002-7594-4335>

A MANYE Fordítástudományi Szakosztálya **#transpub** címmel immár harmadik éve szervez műhelybeszélgetéseket a fordítástudomány, a tolmácsoláskutatás és a terminológia területén. Az eseménysorozat ötletgazdája és névadója Csatár Péter (Debreceni Egyetem), a két-három havonta sorra kerülő rendezvényeken a szakma felkért képviselői beszélgetnek egy adott témában megjelent új kötetéről, vagy folytatnak kerekasztalbeszélgetést egy aktuális témáról. Az adások online követhetők, a rendezvényekről készült felvételek pedig elérhetők a Fordítástudományi Szakosztály [#transpub](#) oldalán. A 2023. június 27-i adásban Szabó Csilla interjút nézhettek meg az érdeklődők, amelyet Dr. Franz Pöchhackerrel, a Bécsi Egyetem professzorával készített angol nyelven a tolmácsolás kutatásának múltjáról, jelenéről, és jövőbeni kihívásairól, s amelyet egy beszélgetés követett a tolmácsoláskutatás hazai képviselőivel. A 2023. május 24-én, Bécsben készült interjú magyar

Hivatkozás: Szabó Cs., Bakti M., Eszenyi R., Seresi M. 2024. Műhelybeszélgetés a tolmácsoláskutatás múltjáról és jelenéről. *Fordítástudomány* 26. évf. 1. szám. 110–119.

DOI: <https://doi.org/10.35924/fordtud.26.1.7>

felirattal is ellátott verziója, valamint a kapcsolódó magyar nyelvű beszélgetés ezen a [linken](#) érhető el teljes terjedelmében. Az alábbiakban az interjúhoz kapcsolódó online beszélgetés szerkesztett verzióját adjuk közre, melynek résztvevői: Szabó Csilla (Budapesti Műszaki Egyetem), Bakti Mária (Szegedi Tudományegyetem), Eszenyi Réka (Eötvös Loránd Tudományegyetem), valamint Seresi Márta (Eötvös Loránd Tudományegyetem). A beszélgetés a tolmácsoláskutatás magyarországi alakulására, a tolmácsolást és annak kutatását érő új kihívásokra fókuszál, de érinti a parazita kiadók és a predátor folyóiratok témakörét is.

1. téma: A tolmácsoláskutatás elmúlt 20 évének mérföldkövei

Szabó Csilla: Az első kérdésem arra vonatkozik, hogy a tolmácsolás kutatásában melyek voltak számotokra az elmúlt 20 év legfontosabb mérföldkövei?

Seresi Márta: Tizenkét éve veszek részt a tolmácsolás kutatásában, akkor kezdtem el a PhD-programot, ezért a teljes 20 évet nem tudom áttekinteni. Ebben az időszakban mindazonáltal történt két nagyon fontos dolog, amelyeket mindenképp ki szeretnék emelni. Az egyik a pandémia, amely alapjaiban forgatta fel a szinkrontolmácsolást és általában a tolmácsolást. Teljesen új körülmények közé kerültek a tolmácsok, a kabintársuktól fizikailag is elkülönítve kellett, hogy dolgozzanak, nagyon sokszor technikai segítség nélkül. Olyan körülmények voltak ezek, amelyeket korábban a szakirodalom elképzelhetetlennek tartott. Azt se felejtjük el, hogy abból, hogy mi úgynevezett *practisearcher*-ek vagyunk – vagyis olyan kutatók, akik maguk is képzett szinkrontolmácsok, – az is következik, hogy elég határozott elképzelést hoztunk magunkkal a tolmácsképzésből arról, hogy hogyan kell a szinkrontolmácsolást végezni. Csakhogy ebben az időszakban a korábbi szakmai normák, előírások megkérdőjeleződtek, és erre a kutatásnak is reagálnia kellett. Érdekesség ezzel a helyzettel kapcsolatban, hogy a pandémia előtt végzett kutatások általában azt állapították meg, hogy a távtolmácsolásban a képminőség okozza a legnagyobb problémát. Ugyanakkor a PhD-kutatásomból az derült ki, hogy sokkal inkább sarkalatos pont a hangminőség. Emlékszem, ez mennyire meglepett. Azt gondoltam, hogy ez az eredmény biztosan azzal függ össze, hogy hallgatókat vontam be a kutatásba. Azután a pandémia alatt bebizonyosodott, hogy nem ezzel függött össze, hanem sokkal inkább a felhasznált technológiával. A távtolmácsolás elterjedésekor csak a nagy cégek, intézmények rendelkeztek olyan technikai háttérrel, ami a távtolmácsoláshoz kell, és ezek a drága eszközök egyben remek hangminőséget is garantáltak. Később azonban a hirtelen technikai robbanásnak köszönhetően sokkal inkább elérhetővé váltak olyan olcsó eszközök, amelyekkel meg lehetett valósítani a távtolmácsolást, viszont a hangminőségük borzasztó volt a korábban használt eszközökéhez képest. A távtolmácsolás kutatásában tehát sokkal inkább előtérbe került a hangminőség. A másik új vizsgálandó téma pedig a tolmácspartnerrel való együttműködés lett, valamint a CAI-eszközök (*computer-assisted interpreting tools*) használata, hiszen az a segítség, amelyet

korábban meg tudott adni a kabintárs, egyszerűen eltűnt, mivel a kabintárs fizikailag is eltűnt, és kellett valami, ami helyettesíti.

A másik fontos változás az volt az elmúlt 20 évben, hogy nemcsak a tolmácsok kerültek fel az internetre, hanem a szakirodalom is. A [Researchgate](#) például 2008-ban jött létre, négy évvel a 2004-ben létrehozott Facebook után. A Researchgate is teljesen úgy működik, mint a Facebook, tehát a kutatók egymást követhetik, elkérhetik egymástól a publikációikat, le lehet tölteni egymás írásait. Ezáltal megszűnt egy nagyon fontos *gatekeeping*, hiszen korábban csak a nagynevű folyóiratokon keresztül lehetett hozzáférni egymás munkáihoz. Ennek megvan az a hátránya is, amit Pöchhacker professzor is említett, hogy sokszor nem megfelelő minőségű kutatások is felkerülnek az internetre, de megvan az az előnye is, hogy egészen meglepő dolgokhoz lehet hozzájutni, például nagyon szűk szakterületeknek a munkáit lehet elérni, akár Dél-Afrikából is egyetlen kattintással. Úgyhogy én ezt a két dolgot szerettem volna kiemelni: a pandémia hatását, és azt, hogy a szakirodalom egészen új formában válik elérhetővé.

Bakti Mária: Teljes mértékben egyetérték a Seresi Márta által említett mérföldkövekkel. Ugyanakkor én másképp, a szakirodalomak fémjelezte mérföldkövekként gondoltam végig ezt a történetet. Szeretném megemlíteni egyrészt azt a két kötetet, amelyeket szerintem [Franz Pöchhacker](#) azért nem hozott fel, mert az ő nevéhez fűződnek. Az egyik a már harmadik kiadást megért *Introducing Interpreting Studies*, és amelyről hamarosan [recenziót](#) is közöl az *Across*. Meglátásom szerint a terület szerteágazóbb lett, egyre többen kutatják, egyre többféle aspektusát és azt hiszem, hogy ahhoz, hogy akár egy kezdő kutató, de akár egy gyakorló kutató is képben legyen, ennek a tudatosítása mindenképpen nagyon fontos. Másrészt pedig, amiről az interjúban is volt szó az az enciklopédia, tehát az *Encyclopaedia of Interpreting Studies*, amely szerintem szintén egy fontos mérföldkő volt.

Szabó Csilla: A magyar mérföldkövek tekintetében szeretnék tenni egy kiegészítést az eddig elhangzottakhoz. Feltétlenül megemlíteném az [ELTE Fordítástudományi Doktori Programját](#), az elmúlt 20 évben itt megszületett tolmácsolással kapcsolatos doktori munkákat, továbbá azt is fontos kiemelni, hogy az olyan hazai folyóiratokban, mint a *Fordítástudomány*, a *Modern Nyelvoktatás* vagy a *Porta Lingua*, egyre több tolmácsoláskutatási, vagy akár tolmácsolásmódszertani tanulmány jelenik meg.

2. téma: A tolmácsolás kutatásának témakörei, az oktatás és kutatás kapcsolata

Szabó Csilla: A második kérdésem az, hogy miként látjátok, melyek a leginkább kutatott vagy a legkevésbé kutatott témák a tolmácsolástudomány területén?

Ehhez a kérdéshez háttérként annyit hadd mondjak el, hogy nagyon régóta létezik a *CIRIN Bulletin*, amelyet [Daniel Gile](#) szerkeszt (eddig – 2023. júliusáig –

66 szám jelent meg). Ezekben a bulletinekben Gile ha nem is teljeskörű válogatást, de egy rövid összefoglalást ad az előző félév tolmácsoláskutatásának terméséből, és újabban minden egyes számban közread egy *Beginners' corner*, azaz egy kezdőknek szánt összefoglalást is. Mindenképpen érdemes megnézni továbbá a *JoSTrans* online folyóiratnak a tematikus számait, amelyek szabadon elérhetők mindenki számára, igaz, itt kisebb hangsúly van a tolmácsoláson. Természetesen nagyon sok minden elérhető online, de a minőségi Q1-es, Q2-es folyóiratok sajnos nem még mindig nem. Az *Interpreter and Translator Trainer* is nagyon jó folyóirat, melynek szintén vannak **tematikus számai** – ezeken a fórumokon nyomon lehet követni a tolmácsoláskutatás irányait, új fókuszait.

Hadd említsem még meg a Bakti Máriával közösen készült írásunkat a *Fordítástudomány*-ban (*Tolmácsoláskutatás a tolmácsolásoktatás szolgálatában*), amely bibliometrikus szempontból is vizsgálja a leggyakoribb kutatási témákat, elsősorban az oktatási szempontokat előtérbe helyezve. Az adatok azt mutatják, hogy a tolmácsolás kognitív folyamatai – például a memória kérdése – viszonylag gyakori témák, ahogyan a tolmácsolási stratégiák is. Ez pedig szerintem azt jelzi, hogy ellentétben Pöchhacker önmaga által is provokatívnak tekintett tézisével, hogy a kutatásnak kevés köze van az oktatáshoz, azért úgy tűnik, az oktatásnak talán mégis lehet hatása a kutatásra és fordítva. Azt figyeltük meg ebben a bibliometrikus felmérésben, hogy további gyakori kutatási téma a tolmácsolás technológiai vonatkozásainak vizsgálata, melyet a pandémia csak tovább erősített. Említhetjük még a jelnyelvi tolmácsolást is, valamint a közösségi tolmácsolást, amelyek tekintetében Magyarországon még adószak vagyunk kutatással is, képzéssel is. Ez a terület egyelőre alulreprezentált és alulpraktizált, és a közösségi tolmácsolásnak – úgy tűnik – igazán gyakorlata sincs idehaza.

A kutatással és a kutatási témákkal kapcsolatban szeretnék ráerősíteni arra a fejleményre is, hogy megjelent egy a kutatásmódszertani összeállítás Klaudy Kinga, Robin Edina és Seidl-Pécs Olívia szerkesztésében. Az első kötet (*Bevezetés a fordítás és tolmácsolás kutatásmódszertanába I.*) meg is jelent, és hamarosan követi a második és a harmadik is, ami óriási segítség a doktoranduszok számára, hogy el tudják dönteni, mit érdemes kutatni, hol van még kutatási rés. De térjünk most vissza a kérdéshez; az oktatás és empiria viszonyát illetően. Először Bakti Máriát kérdezném, hogy egyetértés-e azzal az állásponttal, amit itt Franz Pöchhacker – provokatívan – úgy fogalmazott meg, hogy nem nagyon segíti a kutatás az oktatást, tehát ő nem lát közvetlen kapcsolatot a két terület között.

Bakti Mária: Vannak olyan disszertációk, amelyek kifejezetten a képzéshez kapcsolódnak: a távtolmácsolás, vagy akár szövegek graduálása a tolmácsképzésben témakörben. Ezek pedig biztos, hogy hatással lesznek a képzésre, ezért nem gondolnám, hogy ennyire éles lenne a határ a két terület, azaz a képzés és a kutatás között. Illetve lehet, hogy egy későbbi kérdés kapcsán felmerül még, hogy lenne lehetőség további vizsgálódásokra a képzési tartalmak tekintetében, de szerintem

a már meglévő kutatásokban is elég erős a kapcsolat az empirikus eredmények és az oktatás között.

Szabó Csilla: Annyival kiegészíteném ezt, hogy az említett *Fordítástudományban* megjelent írásban azt is megnéztük, hogy a publikációknak mekkora hányada foglalkozik az oktatással, illetve kapcsolódik valamilyen értelemben az oktatáshoz. Azt találtuk, hogy a kutatásoknak ez teszi ki majdnem az egynegyedét, pontosabban 24%-uk kapcsolható az oktatáshoz. Ugyanakkor azt is megállapítottuk, hogy az oktatásról szóló írások viszonylag kis százaléka épül kutatási eredményekre, azaz biztos, hogy lehetne még mit javítani a kutatás és az oktatás kapcsolatán. De az is probléma – ahogy Pöchhacker is felhívta erre a figyelmet – hogy Kínán kívül nagyjából mindenhol olyan kicsi mintaszámot tudunk produkálni, hogy az alapján nem lehet messzemenő következtetéseket megfogalmazni; leginkább csak találgatni tudunk. Minden disszertáció úgy indul, hogy a szerző felsorolja a tolmácsoláskutatás főbb buktatóit, és itt mindig megemlítik, hogy csak kis mintaszámmal tudunk kutatásokat végezni. Még annyit talán az oktatáshoz, hogy – miként Bakti Mária is utalt már rá korábban – vannak olyan dolgozatok (Seresi Márta értekezése vagy Besznyák Rita disszertációja), vagy éppen Németh Anikó most készülő dolgozata az üzleti tolmácsolás témakörében, amelyeknek erős az oktatással a kapcsolata. Itt megemlíthető még az Iránytű-sorozat egyik kötete is (Szabó Csilla, Bakti Mária (szerk.) *Iránytű a tolmácsolás oktatásához – a kompetenciafejlesztés új fókuszai*), amely kimondottan oktatási aspektusokról szól.

3. téma: A tolmácsolás kutatásának fejlődési irányai

Szabó Csilla: Először Eszenyi Rékát kérdezem, hogy szerinte milyen irányba fejlődik a tolmácsolás tudománya. Volt már szó arról, hogy egyfajta opportunista hozzáállást kell követni, és hogy jelentős szerepe van a számítógéppel támogatott tolmácsolásnak.

Eszenyi Réka: Visszakanyarodva az opportunista hozzáálláshoz, egyrészt nagyon tetszett nekem a professzornak ez a megjegyzése. Azt gondolom, hogy a tolmácsolás valami nagyon látványos dolog és sokszor a hallgatókat és a doktoranduszokat ez vonzza, szeretnének valamit megmutatni, vagy kikutatni ezen a területen. Sokszor az a tapasztalat, hogy van egy kérdés vagy egy érdeklődési terület, de nincs meg hozzá még a módszertani eszköztár, és nagyon nehéz úgy jó kutatási kérdéseket feltenni, hogy az ember nem látja át pontosan, hogy milyen eszközökkel fogja ezt vizsgálni, és egyáltalán, hogyan tud egy érvényes kutatást megtervezni.

Erre szerettem volna röviden felhívni a figyelmet: talán már a doktorandusz előtti szinteken is fontos lenne lehetőséget nyújtani a kutatás iránt érdeklődő hallgatóknak arra, hogy valamilyen módszertani ismeretük legyen. Például úgy, ahogyan ezt Pöchhacker professzor is tette, a magyar kutatásokról is össze kellene állítani egy

olvasókönyvet, amelyben átláthatóbb a módszertan, és amely nem túl bonyolult módon bemutatja azt, hogy tulajdonképpen mit is csináltak benne a kutatók.

Áttérve a technológiára, az utóbbi időben elég sok ilyen jellegű kutatással kapcsolatos munkát olvastam és ebből kettőt szeretnék megemlíteni, amelyek a tolmácsoknak is érdekesek lehetnek. Az egyik [Raymond Kurzweil](#) munkája, vagy inkább munkái. Ő tulajdonképpen egy olyan elméletet bővített ki a technológiai fejlődésről, ami eredetileg az integrált áramkörökre vonatkozott, tehát nagyon messziről indult, ez pedig a gyorsuló eredmények törvénye. Ezt a gyorsulást mindannyian érezzük, és gyakran szoktunk erről úgy is beszélni, hogy most elérkezünk egy szinthez, ahol egy kicsit megrekedt a kutatás. Vegyük például a gépi tolmácsolást, vagy akár a géppel segített humán tolmácsolás kérdését. Szerintem elmondhatjuk, hogy kicsit úgy érezzük, megrekedtünk, holnaptól nem fognak ezek a technológiák betörni a kabinba, meg egyéb tolmácsolási helyzetekbe, de ezek alapján az elméletek alapján egyáltalán nem biztos, hogy ez így lesz. Ugyanis ez nem fokozatos fejlődés, hanem robbanásokban megvalósuló fejlődés és egy következő lépés – mondjuk – egy olyan világ felé, ahol már a gépi tolmácsolás ingyen és igen jó minőségben elérhető, például az angol és a magyar nyelv között. Talán ezeken érdemes elgondolkozni.

Egy másik szerző, akit szerettem volna említeni, az [Nick Bostrom](#), akinek talán a legismertebb könyve a *Szuperintelligencia*. Ez a mű szintén ezekről az ugráspontokról, robbanásokról szól, és arról, hogy a mesterséges intelligencia történetében is lesznek ilyenek. Ezek mind olyan gondolatok, amelyek szerintem hamarosan nagyon relevánsak lesznek a tolmácsolástudományban is. Úgy tűnik, nem fokozatosan fejlődünk. Azt gondolom, hogy éppen ezért ezeket a technológiához kapcsolható területeket is nagyon érdemes kutatni, meg kísérletezni velük, hiszen a *speech-to-text* technológia már a mobiltelefonokon is ott van. Szoktunk egy nehezebb konferencián arról álmodozni a kabinban, hogy bárcsak most itt futna előtünk – bármilyen rossz minőségben is – a szöveg, hogy egy picit belekapaszkodhassunk a számokba, nevekbe stb. Tehát szerintem ezek olyan területek, amelyek már tényleg a spájzban vannak.

Szabó Csilla: Márta, a te [doktori disszertációd](#) többek között a távtolmácsolásról is szólt. Közben, illetve azóta pedig volt a pandémia. Milyen változást látsz ebben a témában, meg tudnád-e fogni néhány főbb gondolatban, hogy miket írnál most hozzá ehhez a disszertációhoz?

Seresi Márta: Ahogyan korábban már mondtam, a legfőbb változást abban a látom, hogy átkerült a hangsúly a képi információkról a hangminőségre, illetve a kabintárrsal való együttműködésre, továbbá, hogy megjelentek a CAI-eszközök ezeknek a nehézségeknek az ellensúlyozására. Reflektálva arra is, amit Réka az imént mondott, azt gondolom, hogy ebben az időszakban az is borzasztóan érdekes volt, hogy közvetlenül a pandémia előtt is létezett már távtolmácsolás, de a kifejezetten online RSI-platfromon (*remote simultaneous interpreting*) történő tolmá-

csolás még nem volt annyira elterjedt. Mindeközben tudtuk, hogy nagyon gyorsan fejlődik a gépi fordítás és a gépi tolmácsolás, és szerintem mindenki arra számított, hogy a távtolmacsolást már nem nagyon fogják fejleszteni, mert itt van a kanyarban a gépi tolmácsolás, és hamarosan úgyis a gép ül az ember helyére és megoldódik ez a kérdés. Ehhez képest szerintem nagyon meglepő volt, hogy a pandémia alatt milyen hatalmas összegeket fektettek a különböző távtolmacsolási platformok fejlesztésébe. Ez azt mutatta meg számomra, hogy a gépi tolmácsolás még nem tart ott, hogy minden helyzetben lehessen használni, és hogy mégiscsak szükség volt ezekre az emberi tolmácsokra. Ezeken a területeken a fejlesztést profitorientált, piaci alapon működő cégek végzik, akik akkor fejlesztenek, hogyha abból valamilyen anyagi hasznuk van. A számítógéppel segített tolmácsolásban pontosan ez is a nehézség, hogy két irányból megy a fejlesztés. Vannak egyrészt a profitorientált cégek, másrészt pedig az egyetemen dolgozó kutatók, akik szintén próbálnak kifejleszteni valamit, de nem biztos – már csak az alulfinanszírozottság miatt sem –, hogy a kutatók fejlesztette szoftverek felhasználói felülete vonzó is lesz. Úgy gondolom, a CAI-eszközök akkor fognak igazán elterjedni, hogyha az ügyfelek a minőségen megérzik a különbséget: tehát, hogyha jobb tolmácsolást kapnak, amikor a tolmács CAI-eszközt használ. Ha pedig nem, akkor el fog tűnni a pénz ezek mögül a fejlesztések mögül.

A komputerrel segített tolmácsolásról hadd mondjak egy adatot, amit előkerestem a beszélgetésre készülve. [Pisani és Fantinuoli 2021](#)-es cikkében áttekintett hét empirikus kutatást arról, hogy a tolmácsok általában milyen hűséggel adják vissza a számadatokat. Azt találták, hogy a körülményektől függően 20% és 70% között mozgott a hibaarány. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy vagy eltalálták a számokat vagy nem. Amikor arról beszélgetünk, hogy a technológiahasználat hogyan hat a tolmácsok kompetenciáira, el kell gondolkoznunk azon, hogy ezek a kompetenciák valóban léteznek-e. Ilyen hatalmas hibaarány mellett lehet, hogy inkább azt kell megállapítanunk, hogy a technológia a kompetenciabeli hiányosságainkat fogja pótolni. Ugyanezekben a kutatásokban azt találták, hogy ha a tolmács előtt van egy dokumentum, akkor az már 50%-kal csökkenti a hibázást, hogy ha a tolmács kivetítón követi az éppen elhangzó számokat, akkor akár 70%-kal is csökkenhet a hibaarány. Tehát borítékolható, hogy ha az automatikus beszédfelismerő téved is néha, mindenképpen segíteni fogja a tolmácsok munkáját és javítani fogja a minőséget.

4. téma: A tolmácsolás nagy hatású kutatói

Szabó Csilla: Most azt kérdezném meg a kolléganőktől, amiről Pöchhacker professzort is megkérdeztem, hogy ki volt az a kutató, aki leginkább hatással volt rátok? Ő Daniel Gile-t említette, a tolmácsoláskutatással másik doyenjét. Ti mit válaszoltatok erre a kérdésre?

Seresi Márta: Én csak egy nevet szeretnék kiemelni, [Danica Seleskovitch](#) nevét, akit Daniel Gile nagyon éles hangon kritizált, de azt gondolom, hogy az az átfogó holisztikus [modell](#), amit ő felállított a tolmácsolásról, borzasztóan jól használható, mind kutatásban, mind pedig oktatóként. A mai napig használom azt a terminológiát, amit Danica Seleskovitch-től kaptunk. A visszajelzések során, most a vizsgaidőszakban is többször is hivatkoztam rá én is, a kollégáim is, úgyhogy szeretném őt egy kicsit rehabilitálni, hogyha lehetséges.

Szabó Csilla: Igen, vannak vele kapcsolatban kritikus megjegyzések, de egyetértek, ő is óriási alakja ennek a szakmának. Nekem mindenképpen Franz Pöchhacker a legmeghatározóbb, ő volt az, aki a 2000-es évek elején, a korai kutatásaim során nagyon sokat segített nekem, és azóta is kapcsolatban vagyunk.

Bakti Mária: Én is egyértelműen Franz Pöchhacker nevét mondanám. Először egy nyári egyetemen találkoztunk, azután, hogy befejeztem a doktori iskola első évét. Onnantól kezdve ő lényegében követte, hogy mit csinálók. Bármilyen probléma adódott, írtam egy emailt és jött a megoldás. Tehát egyértelműen Franz Pöchhacker az, és az ő könyvei, kötetei, cikkei.

Eszenyi Réka: Számomra Daniel Gile *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training* című műve az, ami a legmeghatározóbb munka volt. Akár fordítással, akár tolmácsolással találkoztam, az ő modelljei, elképzelései mindenhol felbukkantak.

5. téma: Predátor folyóiratok, parazita kiadók

Szabó Csilla: Nagyon érdekes kérdésről van szó, hosszan beszélgettünk az interjú megelőző napon erről a problémakörrel Pöchhackerrel. A Magyar Tudományos Akadémia is foglalkozott nemrég a parazita folyóiratok ügyével, és úgy tudom, hogy az [MTA állásfoglalást](#) is kiadott a témában. Ha a tolmácsolás kapcsán megjelenik valamilyen „silány” kutatás – ahogy Pöchhacker fogalmazott – azzal talán még nincs olyan nagy baj, de ha az élettudományok területén valaki alkalmaz egy terápiát egy lektorálatlan írás alapján, annak óriási veszélyei lehetnek. Mit gondoltok a kialakult helyzetről?

Seresi Márta: Én a parazita kiadókkal kapcsolatban a tágabb kontextusról szeretnék beszélni, mert szerintem a jelenség mögött a hagyományos kiadói stílus kudarca áll. Nagyon sokat beszélünk arról, hogy milyen nagy nyomás nehezedik az oktatókra, hogy kutassanak és publikáljanak, és nyilvánvalóan nincs annyi színvonalas újság, folyóirat, kötet, hogy mindenkinek jusson hely. Ezért is fordulnak az emberek a parazita kiadók felé, akik többféle módszerrel is próbálkoznak. Előfordul –ahogy Pöchhacker professzor is említette –, hogy az ember kap egy emailt, amelyben az áll, hogy bármiről írt, szívesen kiadják. Ugyanakkor én már olyan

ajánlatot is kaptam, hogy korábban megjelent cikkemet jutányos áron átfogalmaz-
zák, hogy új publikációként megjelentethessem – csupán néhány órát kellene rá-
szánnom, hogy átolvassam az új verziót. Örület, hogy miket ki nem találnak.

Említetted, hogy az igazán neves folyóiratok nem nyílt hozzáférésűek, és sze-
rintem ez is egy nagy probléma a publikálni vágyó kutató szempontjából. Nyilván
a parazitákat megpróbáljuk elkerülni, de a nagynevű folyóiratokba egyrészt na-
gyon nehéz bejutni, másrészt, hogyha be is jutunk, el lesz temetve az írásunk,
mivel ezek a szaklapok borzasztóan drágák. Pontosán azért drágák, mivel már
nagyon kevesen vesznek nyomtatott formában ilyen folyóiratokat, kevesen is fizet-
nek elő rájuk, ezért csak úgy tudják előteremteni a költségeiket, hogyha irreálisan
magas áron kínálják ezeket. De ha a magas ár miatt nem olvassa el senki a cikket,
hivatkozás sem lesz rá. Hadd mondjak ezzel kapcsolatban egy konkrét példát.
Megjelent egy cikkem egy kötetben, amit a Peter Lang, egy neves nemzetközi
kiadó adott ki. Maga a kötet 80 euróba kerül, 10 írást tartalmaz, és online nem
érhető el. Jelenleg senki sem hivatkozott még erre a cikkemre. Valószínűleg csak
azok a szerzők tartották valaha kezükben ezt a könyvet, akik megkapták a tiszte-
letpéldányt, mivel szintén szerepeltek a kötetben. Ugyanennek a kutatásnak az első
eredményeit korábban publikáltam angolul, és az a cikk nagyon jó hatással volt a
tudományometriámra. Nem tudok nem arra gondolni, hogy ez azért van, mert ez az
írás *open access* formában jelent meg egy egyetemi kiadványban.

Szabó Csilla: Egy adalékot hadd tegyek hozzá. A bécsi UniVie egyetem könyv-
tárában az ember besétál és leveszi a szabadpolcra ezeket a folyóiratokat, illetve
van egy nagy komputer, ahonnan le lehet ezeket pdf-formátumban tölteni. Teljesen
meglepődve tapasztaltam, mert nem jártam ott a pandémia óta, hogy az elmúlt
öt-hat évre, vagyis 2017-ig visszamenőleg nincsenek szabadpolcos példányok ezek-
ből a kiadványokból. Erről egyébként Pöchhacker professzor sem tudott, meglepő-
dött, hogy ezeket már nem rendeli meg a Bécsi Egyetem. Ez is azt jelzi, hogy
tényleg csak az fér hozzá ezekhez a kiadványokhoz, akinek az egyeteme vagy
megveszi, vagy támogatja, vagy hozzáférhetővé válik valamelyik fizetett adatbá-
zisban. Azt gondolom, hogy a publikációk hozzáférhetősége – hazai kontextusban
különösen – továbbra is problematikus; ezzel szerintem mindenki tisztában van,
aki publikációs tevékenységet folytat.

Még egyetlen gondolatot szeretnék a parazita folyóiratok témaköréhez hozzá-
tenni, mert ez egy vicces történet. Pöchhacker hívta fel a figyelmemet erre az
írásra. Egy bátor kutató, egy bizonyos Michael Rochoy írt egy [cikket](#), amikor egy
ilyen parazita kiadó megkereste, de ő nem egy valós kutatást mutatott be, hanem
arról írt, hogy milyen rémes a parazita kiadás. A parazita kiadó nem vette észre,
hogy az írás valójában ellenük szól, ugyanis arra sem vették a fáradságot, hogy
elolvassák a „tanulmányt”. A szöveg rendkívül szórakoztató, mindenkinek csak
javasolni tudom. Van benne ábra is, és a bibliográfiában szereplő címek is nagyon
viccesek. Jó, hogy vannak olyan kutatók, akik felvállalják ezt a nehéz harcot; a
szerzőt Pöchhacker „hósként” jellemezte.

6. téma: A jövőbeni kutatási irányok

Szabó Csilla: Az utolsó kérdésem az lenne, hogy ki milyen területet kutat most, mivel foglalkozik aktívan, mi az, amivel a szabadidejét tölti a tanításon túl?

Eszenyi Réka: Nálam a bírósági és a hatósági tolmácsolás időszaka következik, mert az ELTE most ismét fog ilyen kurzust indítani. Azt nem merném mondani, hogy kevés kutatás született ezen a téren, és itt megemlíteném [Puklus Márta PhD-dolgozatát](#), vagy [Horváth Ildikó kötetét](#), amely az OFFI gondozásában jelent meg nemrég. Azonban míg a fordításban megvolt ez a szociológiai fordulat, és tágabb kontextusban is vizsgálták például a fordítóknak a munkáját, a tolmácsolástudományban – amennyire látom – ez nem következett be. Így szerintem nagyon-nagyon sokat lehetne még tenni ezen a téren is. Most, hogy újraindul ez a képzés, ez talán jó alkalom lesz erre.

Seresi Márta: Én most a nyáron a korábbi kutatásaimat szeretném végre „sajtó alá rendezni”, publikálható formában megírni, úgyhogy új kutatást nem tervezek. Van egy-két elképzelésem, de azokat még nem szeretném elmondani.

Bakti Mária: Köszönöm szépen. Nekem most a legfontosabb, aminek már egyes részeit itt-ott előadtam: egy longitudinális esettanulmány-csoport, azt jó lenne véglegesen lezárni. Illetve van a másik szál, mégpedig az explicitáció a tolmácsolásban.

* * *

A beszélgetéshez több hozzászólás, kiegészítés érkezett a közönség részéről. Valentinyi Klára kiemelte, hogy a külföldi szerzők neve mellett mindenképpen kiemelendő a magyar tolmáskutatásban Szabari Krisztina és Láng Zsuzsa munkássága (*Bevezetés a tolmácsolás elméletébe és gyakorlatába*, illetve *Tolmácsolás felsőfokon*). Szentirmay Piroska és Nagy Gabriella arra mutattak rá, hogy meg kellene teremteni a tolmácsolást kutató közösségen belül a publikációk könnyebb hozzáférését egymás számára, Malaczkov Szilvia pedig a tolmácsolás és a fordításkutatás közös kutatási területeire hívta fel a figyelmet.